

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ПСИХОЛОГІЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ»

професійний обов'язковий освітній компонент
за освітньо-науковою програмою «Екстремальна та кризова психологія»
підготовки за третім (доктор філософії) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»
мова навчання – українська

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах на
2024-2025 навчальний рік.
Протокол від « » 2024 року №

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях»

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія поведінки людини в екстремальних ситуаціях» застосовуються для узагальнення, критичного осмислення та аналізу поведінки людини в екстремальних ситуаціях, дозволяють приймати рішення на основі логічних аргументів на засадах загальнонаукової методології, сприяють організації наукової діяльності, плануванню та здійсненню фундаментальних та прикладних наукових досліджень в галузі «Екстремальної та кризової психології», формують системний науковий світогляд, уміння креативно мислити, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх психологічних технологій у розв'язанні поставлених завдань.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння знаннями з психологічного аналізу особливостей поведінки людини в екстремальних ситуаціях, методами роботи з особистістю по формуванню оптимальної поведінки в екстремальних ситуаціях, організації психологічної роботи з професійної підготовки, адаптації, діяльності з урахуванням особливості поведінки особистості в екстремальних ситуаціях з метою створення безпечних умов праці та життєдіяльності, сприяє вирішенню наукових завдань, які виникають перед здобувачами вищої освіти в процесі проведення власних наукових та науково-практичних психологічних досліджень.

Відмінною особливістю даної дисципліни є те, що вона на основі психологічного аналізу поведінки людини спрямована на підготовку рятувальників, керівників до дій в екстремальних ситуаціях з метою створення безпечних умов праці та життєдіяльності.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Онiщенко Наталія Вікторівна, начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету управління та захисту населення, доктор психологічних наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 422 Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	n-onischenko@ukr.net
Наукові інтереси	- науковий аналіз поведінки особистості, груп, організацій; - психологічні особливості організації роботи персоналу в повсякденних, особливих та екстремальних умовах; - психологічний аналіз професійної діяльності.
Професійні здібності	- професійні знання і значний досвід роботи з організації професійної діяльності персоналу,

	<p>груп, організацій; - навички психологічного аналізу професійної діяльності.</p>
<p>Наукова діяльність за освітнім компонентом</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оніщенко Н.В., Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти : монографія - Х. : Право, 2014. – 584 с. 2. Оніщенко Н.В. Установка на життя як фактор збереження фізичного та психічного здоров'я в умовах екзистенціальної загрози / О.В. Тімченко, Н.В. Оніщенко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 981. Серія «Психологія». Випуск 47. – Х.: Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2011. – С. 173-177. 3. Оніщенко Н.В. Психологічні особливості переживання початку війни цивільним населенням м. Харкова/ Оніщенко Н.В. //Проблеми екстремальної та кризової психології - 2022. № 1(3) – С.84-96 DOI 10.52363/dcpp-2022.3.12 4. Психологічні наслідки перебування рятувальників у зоні проведення антитерористичної операції: Монографія / За заг. ред. Н.В.Оніщенко, О.В. Тімченко. – Х. : ФОП Панов А.М., 2019. – 176с.

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 14.00 до 15.00 в кабінеті № 422. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета формування у здобувачів вищої освіти системи психологічних знань щодо особливостей поведінки особистості в надзвичайних та екстремальних ситуаціях природного, техногенного або соціального характеру, вивчення її основних закономірностей та визначення змістовних характеристик для забезпечення безпечних умов праці, життєдіяльності, ефективності виконання професійних завдань, та збереження психічного здоров'я.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	обов'язкова професійна	обов'язкова професійна
Рік підготовки	3-й курс	3-й курс
Семестр	6-й	6-й
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	3	3
- кількість модулів	1	1
- загальна кількість годин	90	90
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	20	10
- практичні заняття (годин)	-	-
- семінарські заняття (годин)	24	4
- лабораторні заняття (годин)	-	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-	-
- інші види занять (годин)	-	-
- самостійна робота (годин)	46	76
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-	-
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	екзамен	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного навчання необхідне опанування навчальними дисциплінами: філософсько-методологічні основи наукових досліджень, теоретико-методологічні проблеми психології діяльності в особливих умовах, проблеми психологічної реабілітації.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Програма навчальної дисципліни

Відповідно до освітньо-наукової програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПР
Використовувати сучасні інформаційні джерела національного та міжнародного рівня для оцінки стану вивченості об'єкту	ПР 4
Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності	ПР 7

Аналізувати специфіку виникнення і протікання кризових тенденцій та їх вплив на особистісне і професійне становлення, правильно підбирати, розробляти та застосовувати методи, методики і техніки для діагностики криз особистості, запобігати виникненню кризового стану особистості.	ПР 14
Проводити науковий пошук і систематизацію проблемних ситуацій з обраного наукового напрямку, використовувати вітчизняний та зарубіжний досвід встановлення відповідності психічних особливостей працівників ДСНС, інших ризиконебезпечних професій вимогам екстремальної та кризової психології.	ПР 15
Володіти навичками аналізу та самоаналізу науково-дослідної та науковопедагогічної діяльності, планування, організаторської, координаційної та управлінської діяльності, здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію.	ПР 19
- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:	
Програмні компетентності (загальні та спеціальні)	ЗК, СК
Здатність до адаптації та дії в новій ситуації	ЗК 10.
Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та практики у галузі екстремальної та кризової психології.	СК 1.
Здатність використовувати та розробляти психологічні способи подолання фахівцями ризиконебезпечних професій негативних психічних станів, що викликані кризовими та екстремальними ситуаціями.	СК 5.
Здатність аналізувати та систематизувати інформацію щодо вивчення психологічних умов та шляхів встановлення відповідності особистісних якостей фахівців ризиконебезпечних професій вимогам діяльності в особливих умовах..	СК 9.

Теми навчальної дисципліни:

Модуль 1.

Тема 1.1. Психологія поведінки людини в надзвичайних ситуаціях

Тема 1.2. Особливості поведінки людини яка здійснює діяльність в екстремальних умовах

Тема 1.3 Психологія надзвичайних ситуацій воєнного характеру

Тема 1.4 Психологія надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру

Тема 1.5 Керівництво МПК із психічного здоров'я та психосоціальної

підтримки в умовах надзвичайної ситуації

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма навчання					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота
6- й семестр						
Модуль 1						
Тема 1.1.	14	4	4		6	
Тема 1.2.	16	4	4		8	
Тема 1.3.	15	4	6		7	
Тема 1.4.	17	4	4		9	
Тема 1.5	13	4	6		7	модульна контрольна робота
Разом за модулем 1	90	20	24		46	
Разом	90	20	24		46	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Психологічна готовність людей до надзвичайних ситуацій.	4
2	Особливості реакцій особистості в осередку надзвичайної ситуації	4
3	Комплексна програма вивчення стану постраждалого в стресових ситуаціях	4
4	Основні види втрат людини в надзвичайній ситуації	2
5	Особливості поведінки натовпу в надзвичайних ситуаціях	4
6	Чутки в умовах надзвичайної ситуації	4
7	Особливості адаптивної поведінки людини в екстремальних ситуаціях	2
	Разом	24

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен наприкінці семестру; аналітичні роботи, презентації.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в **НУЦЗ України** з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)
90–100	A
80–89	B
65–79	C
55–64	D
50–54	E
35–49	FX
0–34	F

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, контрольної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі диференційного заліку.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять	Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль			
Модуль 1	лекції	10	0
	семінарські заняття	12	36
	практичні заняття*	0	0
	модульний контроль*	1	5
Разом за модуль 1			41
Модуль 2	лекції	10	0
	семінарські заняття	12	36
	практичні заняття*	0	0

	модульний контроль*	1	5	5
Разом за модуль 2				41
Разом за поточний контроль				82
Індивідуальна самостійна робота				8
II. Підсумковий контроль (диф.залік)				10
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

* За виконання творчих робіт з навчальної дисципліни (участь в університетських олімпіадах з дисципліни, підготовка наукових статей, участь у конкурсах робіт і олімпіадах, виконання завдань із удосконалення дидактичних матеріалів з дисципліни тощо) здобувачу вищої освіти можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів немає перевищувати 20.

Поточний контроль

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

3 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

2 бали – здобувач орієнтується в обговорюваній тематиці, але недостатньо обґрунтуванні відповіді, допущені незначні помилки;

1 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт:

10 балів – вірно дані відповіді на чотири питання з дотриманням всіх вимог до виконання;

8-9 балів – в цілому розкриті чотири питання, але недостатньо обґрунтуванні відповіді, допущені незначні помилки;

6-7 балів – дані відповіді на три питання;

4-5 балів – дані відповіді на два питання

1-3 бали – дано відповідь на одне питання;

0 балів – відповідь відсутня.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час

проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з трьох питань. У відповіді на поставленні питання здобувачі вищої освіти повинні відобразити володіння навчальним матеріалом, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, проявляючи особисту позицію щодо них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Здобувач вищої освіти зобов'язаний сумлінно дотримуватися розкладу занять з навчальної дисципліни, не допускати пропуски та запізнення на заняття (без поважних причин), користуватися мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття тільки з дозволу науково-педагогічного працівника.
2. Здобувач вищої освіти зобов'язаний здійснювати якісну підготовку до семінарських та практичних занять, приймати активну участь в обговоренні навчальних питань, дотримуватись термінів до яких має бути виконано певне завдання.
3. Дотримання політики НУЦЗ України щодо академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право та суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; використання достовірної інформації з офіційних джерел у завданнях.
4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.
5. Викладач буде вдячний, якщо здобувач надасть відгук щодо якості навчання та висловіть свої пропозиції з покращення змісту курсу та форм роботи.

Рекомендовані джерела інформації

1. Освітньо-наукова програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки за третім (доктор філософії) рівнем вищої освіти спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Харків, 2021. 25 с.
2. Екстремальна психологія: підручник / за заг. ред. проф. О.В.Тімченка. Київ, 2007. 502 с.

3. Кризова психологія: навчальний посібник /за заг. ред. проф. О.В. Тімченка. Харків, 2010. 383 с.
4. Назаров О.О., Оніщенко Н.В., Садковий В.П., Садковий О.В., Склень О.І., Тімченко О.В. Психологічні особливості базових копінг-стратегій та особистісних копінг-ресурсів працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: монографія Харків, 2008. 221 с.
5. Олійников О.А., Оніщенко Н.В., Тімченко О.В., Тітаренко Д.С., Христенко В.Є. Особливості функціонування механізмів психологічного захисту у рятувальників в умовах екзистенціальної загрози: монографія Харків, 2011. 151 с.
6. Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія Харків, 2014. 584 с.
7. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС: підручник / за заг. ред. В.П. Садового. Харків, 2009. 244 с.
8. Приходько І. І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: монографія. Харків, 2013. 745 с.
9. Приходько, І. І. Психологія екстремальної діяльності: навч. посіб. Харків, 2016. 571 с.
10. Психологічні наслідки перебування рятувальників у зоні проведення антитерористичної операції : монографія /за заг. ред. Н.В. Оніщенко, О.В. Тімченка. Харків, 2019. 176 с
11. Тімченко, О. В. Синдром посттравматичних стресових порушень: концептуалізація, діагностика, корекція та прогнозування: монографія Харків, 2000. 268 с

Інформаційні ресурси

1. <http://www.psychlist.net>
2. <http://psychology-naes-ua.institute>
3. <http://www.nbu.gov.ua>

Розробник:

начальник кафедри
психології діяльності
в особливих умовах
доктор психологічних наук, професор

Наталія ОНІЩЕНКО